

ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК

галузевої експертної ради щодо можливості акредитації освітньої програми

Заклад вищої освіти	Державний вищий навчальний заклад "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"
Освітня програма	27370 Агрономія
Рівень вищої освіти	Магістр
Спеціальність	201 Агрономія

Цей експертний висновок складений за результатами розгляду галузевою експертною радою (ГЕР) акредитаційної справи. Розгляд справи ГЕР є частиною акредитаційної процедури Національного агентства і здійснюється на основі поданих закладом відомостей про самооцінювання освітньої програми, а також звіту експертної групи про результати акредитаційної експертизи.

Детальніше про мету і порядок проведення акредитації можна дізнатися на вебсайті Національного агентства – <https://naqa.gov.ua/>

Використані скорочення:

ID - ідентифікатор

ВСП - відокремлений структурний підрозділ

ГЕР - галузева експертна рада

ЄДЕБО - Єдина державна електронна база з питань освіти

ЄКТС - Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система

ЗВО - заклад вищої освіти

ОП - освітня програма

ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК

галузевої експертної ради щодо можливості акредитації освітньої програми

21.12.2020 р.

Справа № 1039/АС-20

Галузева експертна рада Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти з галузі знань 20 "Аграрні науки та продовольство" у складі:

Василь Лопушняк – головуючий,
Бутко Микола Олександрович,
Власенко Володимир Анатолійович,
Вовк Стах Осипович,
Геник Ярослав Вячеславович,
Пастухов Валерій Іванович,
Роман Василюшин,
Сатарова Тетяна Миколаївна,

за участі запрошених осіб:

відсутні,

розглянула на своєму засіданні матеріали акредитаційної справи щодо акредитації освітньої програми:

Назва ЗВО	Державний вищий навчальний заклад "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"
Назва ВСП ЗВО	<i>не застосовується</i>
ID освітньої програми в ЄДЕБО	27370
Назва ОП	Агрономія
Галузь знань	20 Аграрні науки та продовольство
Спеціальність	201 Агрономія
Спеціалізація (за наявності)	<i>відсутня</i>
Рівень вищої освіти	Магістр
Вид освітньої програми	Освітньо-професійна

За результатами розгляду акредитаційної справи галузева експертна рада

РЕКОМЕНДУЄ

ухвалити рішення про умовну (відкладену) акредитацію.

За – 8, Проти – 0

1. Наявність або відсутність підстав для відмови в акредитації, не пов'язаних із відповідністю Критеріям оцінювання якості освітньої програми

На думку ГЕР

підстави для відмови в акредитації, не пов'язані із відповідністю Критеріям оцінювання якості освітньої програми, або для призначення повторної акредитаційної експертизи, відсутні

наявні підстави для відмови в акредитації, не пов'язані із відповідністю Критеріям оцінювання якості освітньої програми

наявні підстави для призначення повторної акредитаційної експертизи

2. Обґрунтування ГЕР

У цьому розділі ГЕР надає власну оцінку відповідності освітньої програми, базуючись на змісті звіту експертної групи та інших матеріалах акредитаційної справи.

Заповнення полів «Обґрунтування» є обов'язковим, якщо ГЕР змінює рівень відповідності, визначений експертною групою, або підтверджує рівень відповідності А, Е чи F. У цих випадках необхідно заповнити обґрунтування не менше як за одним підкритерієм у межах відповідного критерію.

Критерій 1. Проектування та цілі освітньої програми

Рівень відповідності (експертна група)

Рівень В

Рівень відповідності (ГЕР)

Рівень В

Обґрунтування ГЕР

1.1 Освітня програма має чітко сформульовані цілі, які відповідають місії та стратегії закладу вищої освіти

Місія ЗВО передбачає реалізацію трьох взаємопов'язаних векторів (освіти, науки, регіону) та визначає основні стратегічні цілі, що відображено в Стратегії розвитку на 2020–2027 рр.. Цілі ОП програми відповідають місії та стратегії розвитку ЗВО.

1.2 Цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням позицій та потреб заінтересованих сторін

Цілі ОП та ПРН визначаються з урахуванням позицій та потреб зацікавлених сторін. Під час внесення змін в ОП було враховано пропозиції здобувачів, за твердженням ЗВО. На ОП отримано 3 позитивних відгуки від роботодавців. Однак, зі змісту відгуків не зрозуміло, на яку редакцію ОП (2016, 2020 рр.) вони надані, оскільки їх зміст носить загальний декларативний характер і не містить жодної конкретної пропозиції щодо вдосконалення ОП, також немає дати підпису. Такий підхід до аналізу змісту ОП роботодавцями можна трактувати як формальне надання відгуку. Слід також погодитися зі свідченням ЕГ про те, що пропозиції всіх зацікавлених сторін щодо перегляду та вдосконалення ОП не відображені відповідними протоколами.

1.3 Цілі освітньої програми та програмні результати навчання визначаються з урахуванням тенденцій розвитку спеціальності, ринку праці, галузевого та регіонального контексту, а також досвіду аналогічних вітчизняних та іноземних освітніх програм

Зміст ОП визначається потребами ринку праці, галузевим та регіональним контекстом. ПРН визначені з урахуванням тенденцій розвитку спеціальності та особливостей ринку праці західного регіону України. Під час вивчення освітніх програм вітчизняних та закордонних ЗВО було оновлено зміст освітніх компонентів.

1.4 Освітня програма дає можливість досягти результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти (за наявності).

За відсутності затвердженого стандарту вищої освіти за відповідною спеціальністю та рівнем вищої освіти програмні результати навчання мають відповідати вимогам Національної рамки кваліфікацій для відповідного кваліфікаційного рівня

ОП включає необхідні компоненти відповідно до вимог НРК для другого (магістерського) рівня вищої освіти, за допомогою яких забезпечується можливість досягнення ПРН, крім ПРН 9 «Уміти спілкуватися іноземною мовою в науковій, виробничій та соціально-суспільній сферах діяльності». ОК 5 «Охорона праці в галузі» циклу загальної підготовки до загального обсягу освітньої складової ОП не входить, хоча і передбачає відвідування здобувачами лекційних і практичних занять, виконання самостійної роботи та форму контрольного заходу.

Критерій 2. Структура та зміст освітньої програми

Рівень відповідності (експертна група)

Рівень Е

Рівень відповідності (ГЕР)

Обґрунтування ГЕР

2.1 Обсяг освітньої програми та окремих освітніх компонентів (у кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи) відповідає вимогам законодавства щодо навчального навантаження для відповідного рівня вищої освіти та відповідного стандарту вищої освіти (за наявності)

Загальний обсяг ОП 2020 р. складає 90 кредитів ЄКТС, з яких 12 кредитів (13%) припадає на дисципліни загальної підготовки, 18 кредитів (20%) – на дисципліни професійної підготовки, 27 кредитів (30%) – на практичну підготовку, 30 кредитів (33%) – на дисципліни вільного вибору здобувачів вищої освіти і 3 кредити (3%) – на атестацію (захист магістерської роботи). В загальній кількості кредитів ОК 5 «Охорона праці в галузі» циклу загальної підготовки не врахована, що збільшує реальне загальне навантаження на здобувачів ВО. Незважаючи на пояснення ЗВО, яке є в матеріалах акредитаційної справи, цю ОК слід увести до переліку дисциплін з обов'язковим відведеннями кількості кредитів ЄКТС на її вивчення. Загалом, кількість кредитів відповідає Закону України «Про вищу освіту».

2.2 Зміст освітньої програми має чітку структуру; освітні компоненти, включені до освітньої програми, становлять логічну взаємопов'язану систему та в сукупності дають можливість досягти заявлених цілей та програмних результатів навчання

Зміст ОП структурований, включає 28 освітніх компонентів, з яких 5 обов'язкових загальної підготовки, 5 обов'язкових професійної підготовки, 2 обов'язкових практичної підготовки, 15 компонентів вільного вибору здобувачів вищої освіти та 1 освітній компонент, передбачена на атестацію (захист магістерської роботи). З переліку ВБК здобувачі вищої освіти можуть обрати дисципліни загальним обсягом 30 кредитів ЄКТС. Загалом ОК і ВБ об'єднані в структуру та взаємопов'язані. Однак, структурно-логічна схема потребує серйозного доопрацювання: у структурно-логічну схему входять окремі ВБК, наприклад ВБ "Діагностика ґрунту", ВБ "Еволюція ґрунтів" тощо, інші ВБ - не відзначені, наприклад ВБ з "Сучасні агрохімічні і статистичні методи досліджень" тощо. Це утруднює вибір дисциплін здобувачами ВО і обмежує рівнозначність вибору ВБ. Потребують уточнення і обґрунтування структурно логічні взаємозалежності і зв'язки між дисциплінами. Наприклад, для ОК "ГІС агроландшафтів і основи геостатистики", ВБ "Діагностика ґрунту" взагалі не вказано дисципліни, які слугують основою для їх вивчення. Є інші дискусійні питання щодо того, які освітні компоненти слугують основою для тих, чи інших дисциплін. Для цього слід у силабусах чітко вказати дисципліни, які слугують підставою для вивчення тієї, чи іншої дисципліни. Також доцільно силабуси подавати за єдиною схемою. У Таблиці 1. Інформація про обов'язкові освітні компоненти ОП Відомостей про СО слід подати характеристику тільки ОК і вилучити ВБ. Суттєвим недоопрацюванням вважаємо те, що у графі "Відомості щодо МТЗ" вказано виключно "Силабуси", що свідчить про формальний самоаналіз ЗВО стану матеріально-технічного забезпечення ОК, а також ускладнений аналіз стану матеріально-технічної бази у процесі акредитації ОП. Аналіз матриці відповідності свідчить про недостатнє забезпечення ПРН ОК ОП, що стосується ПРН 9 «Уміти спілкуватися іноземною мовою в науковій, виробничій та соціально-суспільній сферах діяльності». Згідно матриці, ПРН 9 забезпечують ОК 4 «Методологія та організація наукових досліджень», ОК 8 «Якість ґрунтів, стандартизація і сертифікація», а також ВБ 1 «Агрохімічне картографування ґрунтів», ВБ 6 «Агробізнес» та ВБ 12 «Еколого-агрохімічна паспортизація земель», що не відповідає дійсності і свідчить про формальний підхід до укладання матриці забезпечення ПРН. Також є дискусійним достатність забезпечення ПРН з "Знати правові й етичні норми для оцінки професійної діяльності, розробки та реалізації економічно-значущих виробничих і дослідницьких проєктів" запропонованим переліком ОК 2, 3, 5, 6, 9. Подібна ситуація з ПРН 6 та деякими іншими. У Таблиці 3. Матриця відповідності Відомостей про СО вказані ПРН, відмінні від заявлених в ОП, наприклад "Вміння написати ґрунтовий нарис, дати рекомендації щодо раціонального використання ґрунтів дослідженої території", "Знання теоретичних основ оцінки майна, законодавчих засад оцінки земель, земельного права..." та інші.

2.3 Зміст освітньої програми відповідає предметній області визначеної для неї спеціальності (спеціальностям, якщо освітня програма є міждисциплінарною)

Зміст ОП певною мірою відповідає предметній області спеціальності 201 «Агрономія». ОК, включені до ОП, складають блоки обов'язкових і вибіркових дисциплін. Так, опанування ОК загальної підготовки формує теоретико-методологічне підґрунтя для вивчення дисциплін циклу професійної підготовки, що, в свою чергу, формують компетентності та програмні результати навчання професійного спрямування з питань галузі 20 Аграрні науки та продовольство, спеціальності 201 «Агрономія», зокрема з питань моніторингу ґрунтового покриву, ґрунтових процесів та режимів, управління родючістю ґрунтів, інтегрованих систем управління живленням сільськогосподарських культур, агрохімічного забезпечення вирощування продукції, контролю її якісних та кількісних показників; інноваційних технологій обробки інформації тощо. Однак, стосовно аналізу сучасного асортименту засобів захисту рослин і систем контролю шкідливих організмів в агроценозах, застосування продуктів біотехнологій з метою розробки науково-обґрунтованих систем технологій, вивчення нових технологічних підходів і використання наявних агроресурсів (ПРН 6, 7), у переліку ОК і ВБ, а також у змісті силабусів відводиться критично мало навчального матеріалу (одна ВБ Інтегрований захист рослин з кредити, яку не було вибрано здобувачами ВО, набір яких здійснювався у 2020 р.). Це ставить під сумнів можливість набути компетентностей і досягнути ПРН, заявлених в ОП, згідно вимог Національної рамки кваліфікацій для другого (магістерського) рівня вищої освіти.

2.4 Структура освітньої програми передбачає можливість для формування індивідуальної освітньої траєкторії, зокрема через індивідуальний вибір здобувачами вищої освіти навчальних дисциплін в обсязі, передбаченому законодавством

Індивідуальна освітня траєкторія (ІОТ) здобувачів реалізується через обрання вибіркових ОК, послідовністю їх вивчення та формами контрольних заходів. Порядок складення, затвердження та контролю за виконанням індивідуального графіку навчання здобувача регламентований п. 10 Положення про організацію освітнього процесу

та розробку основних документів з організації освітнього процесу в ДВНЗ «ПНУ імені В. Стефаніка». Індивідуальний вибір ВБ здійснюється згідно Положення про порядок реалізації здобувачами ВО ДВНЗ «ПНУ імені Василя Стефаніка» права на вільний вибір навчальних дисциплін, затвердженого Вченою радою ЗВО, яке не вдалося віднайти серед переліку положень у розділі "Нормативні документи". Однак у Відомостях про СО посилання на це Положення є активне. На сайті університету здобувачі можуть ознайомитися з силабусами обов'язкових і вибіркових освітніх компонентів. Однак, реальний вибір ІОТ обмежений нормою "Положення про порядок реалізації.... права на вільний вибір..." (п.п. 2.4.4.), де вказано буквально наступне... якщо "кількість здобувачів вищої освіти, які обрали одну дисципліну із переліку вільного вибору студента є меншою, ніж 25 осіб...", їм може бути відмовлено у реалізації їх вибору і запропоновано новий вибір. Враховуючи, те що набір на ОП у 2019 - 2020 н. р. становив 10 здобувачів ВО, а в 2020 - 2021 н.р. - 6 осіб, реальний вибір ВБ є дуже обмеженим. Ця норма потребує додаткового роз'яснення з боку ЗВО. Загальний обсяг ВБ складає 54 кредити, з яких здобувачі обирають 30 кредитів. Вибіркові компоненти є нерівнозначними, деякі з них розраховані на 3 кредити ЄКТС, деякі – на 6. Різняться вони і за формами контрольних заходів – залік, іспит. Це потребує корегування. Силабуси усіх ВБ, крім двох, були затверджені 11.09.2019 р. Практично у змісті силабусів усіх дисциплін, за винятком деяких, наведені застарілі джерела літератури (наприклад, "Управління ґрунтовими режимами" 1964 - 2010 рр., "Сучасні агрохімічні і статистичні методи досліджень" 1994 - 2001 рр.). В абсолютній більшості джерел навчальної літератури, за невеликим винятком, немає науково-методичних видань НПП, які забезпечують освітній процес за ОП. Усі силабуси, які розміщені на сайті не підписані ні НПП, ні завідувачем кафедри, на них зазначено лише номер протоколу та дату затвердження. З НП не зрозуміло, яку кількість вибіркових компонентів можна обрати здобувачу. Виходячи з загального обсягу освітньої складової (90 кредитів), зрозуміло лише обсяг вибіркової складової – 30 кредитів.

2.5 Освітня програма та навчальний план передбачають практичну підготовку здобувачів вищої освіти, яка дає можливість здобути компетентності, потрібні для подальшої професійної діяльності

Практична підготовка передбачає проходження здобувачами ВО виробничої практики, підготовку магістерської роботи з проходженням науково-дослідницької практики та атестацію. Науково-дослідницьку практику магістри проходять щосеместрово без відриву від навчання, виробничу на 12 кредитів ЄКТС – у II та III семестрах з відривом від навчання. Практична підготовка регламентується "Положенням про організацію та проведення практики". Базами виробничої практики відповідно до укладених договорів є: Відокремлені структурні підрозділи ЗВО аграрного профілю західного регіону (окремі договори втратили чинність), Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва (договір втратив чинність), окремі ОТГ та ФГ Івано-Франківської області. Невдалий, з огляду на технологічний цикл виробничих процесів, термін проведення виробничої практики протягом листопада-грудня, лютого. З огляду на чисельність здобувачів ВО кількості баз практик достатньо. Однак ЗВО, слід постійно працювати над підбором належних баз практик із відповідним технологічним оснащенням.

2.6 Освітня програма передбачає набуття здобувачами вищої освіти соціальних навичок (softskills), що відповідають заявленим цілям

Як відзначено у Відомостях про СО та Звіті ЕГ, навчання на ОП дозволяє здобувачам ВО набути необхідних соціальних навичок (soft skills) під час аудиторних занять, проходження виробничої практики, участі у роботі наукових гуртків «Відтворення родючості деградованих ґрунтів» (наукові керівники – Волощук М.Д., Григорів Я.Я.), «Сучасні технології вирощування с.-г. культур» (наукові керівники – Турак О.Ю., Карбівська У.М., Турак О.Д.). Однак, аналіз освітніх компонентів ОП та силабусів навчальних дисциплін вказує на відсутність чітко задекларованих компонентів ОП, які направлені на формування soft skills.

2.7 Зміст освітньої програми враховує вимоги відповідного професійного стандарту (за наявності)

Професійний стандарт відсутній. Компетентності і ПРН сформовано відповідно до вимог Національної рамки кваліфікацій для другого (магістерського) рівня вищої освіти з урахуванням проекту Стандарту.

2.8 Обсяг освітньої програми та окремих освітніх компонентів (у кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи) відповідає фактичному навантаженню здобувачів, досягненню цілей та програмних результатів навчання

Аналіз НП свідчить, що обсяги аудиторної та самостійної роботи за всіма освітніми компонентами є достатніми для досягнення цілей та ПРН. ЕГ встановлена невідповідність навчального навантаження здобувачів ВО в індивідуальному навчальному плані студента (<https://cutt.ly/hgsFnjH>) та НП. Наприклад, за ОК 2 «ГІС агроландшафтів і основи геостатистики» (I семестр) в індивідуальному навчальному плані зазначено 10 год. аудиторного навантаження та 80 год. самостійної роботи здобувача ВО, а в навчальному плані – 30 год. аудиторних занять та 60 год. самостійної роботи; з дисципліни «Моніторинг якості ґрунтів» (II семестр) в індивідуальному навчальному плані відзначено 8 год. аудиторного навантаження та 82 год. самостійної роботи, а в навчальному плані – відповідно 30 і 60 год. Такі невідповідності є і в інших освітніх компонентах. Крім цього, на дисципліну "Охорона праці в галузі" не відведено ЄКТС, незважаючи на виконане студентом навчальне навантаження. Також потребує перегляду аудиторна складова дисципліни "Оцінка земель" (6 кредитів ЄКТС), у якій аудиторне навантаження складає всього 6%, або 12 годин.

2.9 Структура освітньої програми та навчальний план підготовки здобувачів вищої освіти за дуальною формою у разі її здійснення узгоджені із завданнями та особливостями цієї форми здобуття освіти

За ОП підготовка здобувачів за дуальною формою освіти не здійснюється. Однак, у ЗВО діє Положення про дуальну форму здобуття вищої освіти від листопада 2019 р.

Критерій 3. Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання

Рівень відповідності (експертна група)

Рівень В

Рівень відповідності (ГЕР)

Рівень В

Обґрунтування ГЕР

3.1 Правила прийому на навчання за освітньою програмою є чіткими та зрозумілими, не містять дискримінаційних положень та оприлюднені на офіційному вебсайті закладу вищої освіти

Правила прийому на навчання за ОП «Агрономія» другого (магістерського) рівня вищої освіти затверджені Вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» 27.12.2019 р. (протокол № 11), введені в дію Наказом ректора № 887 від 27.12.2019 р. й оприлюднені на офіційному веб-сайті. Правила прийому достатньою мірою структуровані, викладені чітко і зрозуміло, дискримінаційних обмежень не виявлено.

3.2 Правила прийому на навчання за освітньою програмою враховують особливості самої освітньої програми

Загалом відповідає вимогам до змісту підкритерію.

3.3 Визначено чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти, зокрема під час академічної мобільності, що відповідають Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні (Лісабон, 1997 р.), є доступними для всіх учасників освітнього процесу та яких послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми

Правила визнання результатів навчання, отриманих в інших ЗВО, регулюються "Положенням про порядок визначення академічної різниці та перезарахування навчальних дисциплін...". Доступність визнання результатів навчання для учасників освітнього процесу регламентує "Положення про академічну мобільність учасників освітнього процесу...". У рамках академічного співробітництва із закладами-партнерами визнання результатів навчання здійснюється з використанням європейської системи трансферу та накопичення кредитів (ЄКТС).

3.4 Визначено чіткі та зрозумілі правила визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, що є доступними для всіх учасників освітнього процесу та яких послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми

Питання визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, регламентовані "Положенням про неформальну освіту учасників освітнього процесу". Процедури визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті за ОП не застосовувалися.

Критерій 4. Навчання і викладання за освітньою програмою

Рівень відповідності (експертна група)

Рівень В

Рівень відповідності (ГЕР)

Рівень В

Обґрунтування ГЕР

4.1 Форми та методи навчання і викладання сприяють досягненню заявлених у освітній програмі цілей та програмних результатів навчання, відповідають вимогам студентоцентрованого підходу та принципам академічної свободи

Форми та методи навчання і викладання регламентовані Положенням про організацію освітнього процесу. Освітні компоненти ОП взаємопов'язані та загалом сприяють досягненню заявлених цілей, компетентностей і ПРН. Здобувачі ВО мають свободу вибору керівника випускної кваліфікаційної роботи, тем випускних кваліфікаційних робіт, проєктів тощо. Однак, з доступної для ГЕР інформації можна зробити висновок, що вибір здобувачами освітніх компонентів носить формальний характер (п. 2.4 Проєкту висновку ГЕР). Процедура оскарження результатів контролю здобувачами вищої освіти проводиться згідно Порядку організації та проведення оцінювання успішності студентів, відповідно до якого здобувачі ВО звертаються до завідувача кафедри щодо апеляції результатів семестрового контролю. У матеріалах акредитації ОП є результати проведених тестувань у вигляді Акту перевірки результатів проведених тестувань стейкхолдерів освітніх програм та студентів Факультету природничих наук (<http://surl.li/ggeg>) від 23 грудня 2019 р., які підтвердили, що форми і методи навчання задовольняють 95% здобувачів ВО. В Акті представлені результати анкетування здобувачів бакалаврських і магістерських програм. Однак змісту самих анкет і окремого аналізу якості освітнього процесу за ОП, яка акредитується віднайти на сайті не вдалося.

4.2 Усім учасникам освітнього процесу своєчасно надається доступна і зрозуміла інформація щодо цілей, змісту та програмних результатів навчання, порядку та критеріїв оцінювання в межах окремих освітніх компонентів (у формі силабуса або в інший подібний спосіб)

У вільному доступі на веб-ресурсах є доступна інформація щодо цілей, змісту та ПРН ОП, силабусів освітніх компонент, порядку та критеріїв оцінювання. Розклад занять, терміни проведення заліків і складання іспитів розміщені на сайті в електронному вигляді.

4.3 Заклад вищої освіти забезпечує поєднання навчання і досліджень під час реалізації освітньої програми відповідно до рівня вищої освіти, спеціальності та цілей освітньої програми

Навчальні дисципліни циклу професійної та практичної підготовки передбачають можливість проведення наукових досліджень під керівництвом викладачів. Для успішного проведення досліджень та написання наукових робіт на першому курсі магістратури навчальним планом передбачена дисципліна «Методологія та організація наукових досліджень». У ЗВО налагоджено діяльність наукових гуртків: «Сучасні технології вирощування сільськогосподарських культур», «Відтворення родючості деградованих ґрунтів», які створені відповідно до Положення про студентський науковий гурток. Здобувачі ВО беруть участь у Всеукраїнських студентських олімпіадах зі спеціальності «Агрономія» серед вищих аграрних навчальних закладів (м. Миколаїв) та здобувають призові місця.

4.4 Педагогічні, науково-педагогічні, наукові працівники (далі - викладачі) оновлюють зміст освіти на основі наукових досягнень і сучасних практик у відповідній галузі

Процедура перегляду змісту освітніх компонентів ОП регламентована Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів. Згідно Відомостей про СО і Звіту ЕГ, робочі програми навчальних дисциплін затверджуються (перезатверджуються) не пізніше, ніж за 2 місяці до початку навчального року, протягом якого передбачено вивчення цих дисциплін. Викладачі кафедри оновлюють навчально-методичні комплекси дисциплін. Однак, у Відомостях про СО є суперечливі дані щодо розгляду змісту освітніх компонентів, оскільки переважна більшість з них переглядалася у листопаді 2019 року на кафедрі агрохімії та ґрунтознавства, а кафедра, яка заявлена як випускова і подала ОП на акредитацію, носить назву лісознавства. На сайті кафедри лісознавства відсутні будь-які згадки про ОП 201 "Агрономія", немає у штаті кафедри НПП, які реалізують ОП, що подана на акредитацію, немає у переліку дисциплін, які викладають на кафедрі жодної з навчального плану за ОП, яка акредитується. Інформація про НПП, які входять у групу із забезпечення реалізації ОП є на сторінці кафедри лісового і аграрного менеджменту. Такий стан оформлення поданих документів на акредитацію потребує додаткового роз'яснення з боку представників ЗВО. Слід звернути увагу на недостатнє наповнення силабусів навчальних дисциплін новітньою літературою, в т. ч. навчальними посібниками за авторством НПП, монографіями, статтями з баз даних Scopus, WoS, фахових видань України. У силабусах не передбачено проведення відкритих лекцій або практичних занять із залученням провідних НПП інших ЗВО, фахівців з виробництва.

4.5 Навчання, викладання та наукові дослідження пов'язані з інтернаціоналізацією діяльності закладу вищої освіти

Навчання, пов'язане з інтернаціоналізацією діяльності ЗВО, відбувається шляхом встановлення та розвитку міжнародних зв'язків. ЗВО підписано низку угод про співпрацю з різними навчальними закладами світу. Здобувачі ВО мають можливість отримати другий диплом, навчаючись у магістратурі провідних університетів Республіки Польща. Викладачі підвищують свою майстерність на дистанційних курсах. У ЗВО є практика проведення відкритих лекцій із залученням іноземних фахівців.

Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність

Рівень відповідності (експертна група)

Рівень В

Рівень відповідності (ГЕР)

Рівень В

Обґрунтування ГЕР

5.1 Форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів вищої освіти є чіткими, зрозумілими, дають можливість встановити досягнення здобувачем вищої освіти результатів навчання для окремого освітнього компонента та/або освітньої програми в цілому, а також оприлюднюються заздалегідь

Форми контрольних заходів та критерії оцінювання здобувачів ВО дозволяють об'єктивно та системно оцінювати засвоєння навчального матеріалу за сумою накопичених рейтингових балів. Чіткість і зрозумілість форм контрольних заходів і критеріїв оцінювання навчальних досягнень здобувачів забезпечуються шляхом відображення відповідної інформації в силабусах дисциплін, що розміщена в розділі «Система оцінювання курсу» на веб-сторінці. Інформація про форми контрольних заходів та критерії оцінювання є постійно доступною на електронних ресурсах.

5.2 Форми атестації здобувачів вищої освіти відповідають вимогам стандарту вищої освіти (за наявності)

Стандарт вищої освіти за спеціальністю 201 «Агрономія» відсутній. Відповідно до затвердженої ОП 2020 року атестація здобувачів вищої освіти проводиться у формі захисту кваліфікаційної магістерської роботи.

5.3 Визначено чіткі та зрозумілі правила проведення контрольних заходів, що є доступними для всіх учасників освітнього процесу, які забезпечують об'єктивність екзаменаторів, зокрема охоплюють процедури запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, визначають порядок оскарження результатів контрольних заходів і їх повторного проходження, та яких послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми

Правила проведення контрольних заходів чіткі і зрозумілі, регламентуються Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів та Порядком організації та проведення оцінювання успішності студентів. Процедура оскарження результатів оцінювання успішності студентів передбачає формування апеляційної комісії.

5.4 У закладі вищої освіти визначено чіткі та зрозумілі політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності, яких послідовно дотримуються всі учасники освітнього процесу під час реалізації освітньої програми. Заклад вищої освіти популяризує академічну доброчесність (насамперед через імплементацію цієї політики у внутрішню культуру якості) та використовує відповідні технологічні рішення як інструменти протидії порушенням академічної доброчесності

Нормативною базою університету визначено чіткі та зрозумілі політика, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності: Кодекс честі, Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів, Положення про запобігання академічному плагіату. Здобувачі отримують інформацію щодо академічної доброчесності під час вивчення дисципліни «Методологія наукових досліджень та організація підготовки кваліфікаційних робіт». У ЗВО формується культура академічної доброчесності.

Критерій 6. Людські ресурси

Рівень відповідності (експертна група)

Рівень В

Рівень відповідності (ГЕР)

Рівень В

Обґрунтування ГЕР

6.1 Академічна та/або професійна кваліфікація викладачів, задіяних до реалізації освітньої програми, забезпечує досягнення визначених відповідною програмою цілей та програмних результатів навчання

Академічна та професійна кваліфікація викладачів, задіяних до реалізації освітньої програми, забезпечує досягнення визначених ОП цілей та ПРН. Діяльність ОП забезпечують 6 науково-педагогічних працівників, з них один доктор і п'ять кандидатів наук. НПП не рідше одного разу на п'ять років підвищують свою кваліфікацію.

6.2 Процедури конкурсного добору викладачів є прозорими і дають можливість забезпечити потрібний рівень їхнього професіоналізму для успішної реалізації освітньої програми

Процедура конкурсного добору викладачів дозволяє забезпечити необхідний рівень їх професіоналізму для успішної реалізації ОП. Порядок конкурсного відбору регламентується Положенням про порядок заміщення посад науково-педагогічних працівників, Положенням про конкурсну комісію університету щодо заміщення вакантних посад науково-педагогічних працівників. Підбір викладачів здійснюється з урахуванням кваліфікації відповідно до спеціальності, що підтверджена науковою, науково-педагогічною чи іншою професійною діяльністю за не менш, як сімома видами чи результатами, переліченими у пункті 30 Ліцензійних умов. Враховується також досвід роботи викладачів, їх наукові доробки за змістом дисциплін, що викладаються з метою забезпечення досягнення визначених програмою цілей, компетентностей і програмних результатів навчання та успішної реалізації ОП.

6.3 Заклад вищої освіти залучає роботодавців до організації та реалізації освітнього процесу

Основними роботодавцями для випускників ОП є агроформування різних форм власності, науково-дослідні інститути, ЗВО, органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізацію державної політики в аграрній та продовольчій сфері. Роботодавці здійснюють рецензування змісту ОП, сприяють проходженню практики здобувачами ВО на підприємствах з можливістю подальшого працевлаштування. Залучення роботодавців спрямоване на вдосконалення та покращення якості підготовки здобувачів ВО, позитивну динаміку зростання показників якості вищої освіти в університеті, сприяє оновленню змісту ОП та освітніх компонентів з урахуванням тенденцій розвитку галузі та потреб ринку праці, сприяє реалізації права здобувачів вищої освіти на академічну мобільність.

6.4 Заклад вищої освіти залучає до аудиторних занять професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців

ЗВО залучає до аудиторних занять на ОП професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців, запрошуючи їх на лекційні та практичні заняття. Теоретичні знання отримані на таких зустрічах закріплюються на

виїзних практичних заняттях в умовах господарств під час виконання конкретних виробничих процесів. Доцільно залучати до проведення аудиторних занять професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців на постійній основі.

6.5 Заклад вищої освіти сприяє професійному розвитку викладачів через власні програми або у співпраці з іншими організаціями

Загалом відповідає вимогам до змісту підкритерію.

6.6 Заклад вищої освіти стимулює розвиток викладацької майстерності

В ЗВО діє система стимулювання розвитку викладацької майстерності за рахунок моніторингу рівня професіоналізму НПП. Матеріальне та моральне заохочення регламентоване Положенням про рейтингове оцінювання ефективності роботи науково-педагогічних працівників, Положенням про рейтингове оцінювання роботи кафедри, Положенням про підтримку наукових і науково-педагогічних працівників університету, які публікують праці у виданнях, що входять до наукометричних баз Scopus та Web of Science, а також здійснюється нагородження НПП відповідно до Положення про заохочувальні відзнаки.

Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси

Рівень відповідності (експертна група)

Рівень В

Рівень відповідності (ГЕР)

Рівень В

Обґрунтування ГЕР

7.1 Фінансові та матеріально-технічні ресурси (бібліотека, інша інфраструктура, обладнання тощо), а також навчально-методичне забезпечення освітньої програми гарантують досягнення визначених освітньою програмою цілей та програмних результатів навчання

Матеріально-технічне забезпечення є на достатньому рівні, що дозволяє реалізувати ОП. Відомості про навчально-методичні та матеріально-технічні ресурси забезпечення освітньої діяльності у сфері вищої освіти можна знайти за посиланнями <https://nmv.pnu.edu.ua/>; <https://cutt.ly/qggVRJl>; <https://cutt.ly/EggVXs9>; <https://cutt.ly/bgjsZb9>. Наукова бібліотека у своїй структурі обладнана електронною бібліотекою. Освітній процес у повному обсязі забезпечений навчальною, методичною та науковою літературою на паперових та електронних носіях завдяки фондам Наукової бібліотеки, діяльності власного видавництва університету та Web-ресурсам університету.

7.2 Заклад вищої освіти забезпечує безоплатний доступ викладачів і здобувачів вищої освіти до відповідної інфраструктури та інформаційних ресурсів, потрібних для навчання, викладацької та/або наукової діяльності в межах освітньої програми

За результати зустрічей з усіма учасниками освітнього процесу встановлено, що освітнє середовище, дозволяє задовольнити потреби та інтереси здобувачів вищої освіти. ЗВО забезпечує безкоштовний доступ викладачів і здобувачів до інфраструктури та ресурсів, що необхідні для навчання, викладання та проведення наукової діяльності в межах ОП. Викладачі та студенти можуть безкоштовно користуватися бібліотекою, комп'ютерами, Wi-Fi, інфраструктурою, інформаційними фондами, навчальною, науковою та спортивною базою, безоплатне забезпечення інформацією для навчання в доступних форматах з використанням технологій, що враховують обмеження життєдіяльності, зумовлені станом здоров'я; користування виробничою, культурно-освітньою, побутовою, оздоровчою базами та рештою складових матеріально-технічного забезпечення.

7.3 Освітнє середовище є безпечним для життя і здоров'я здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою, та дає можливість задовольнити їхні потреби та інтереси

Загалом відповідає вимогам до змісту підкритерію.

7.4 Заклад вищої освіти забезпечує освітню, організаційну, інформаційну, консультативну та соціальну підтримку здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньою програмою

ЗВО забезпечує освітню, організаційну, інформаційну, консультативну та соціальну підтримку здобувачів вищої освіти, що навчаються за ОП. Призначено відповідальних осіб за охорону праці у структурних підрозділах і службах університету. Безпечність освітнього середовища ЗВО забезпечена відповідними правилами та інструкціями з охорони праці та техніки безпеки під час роботи в аудиторіях, лабораторіях, комп'ютерних класах, гуртожитках та проходження практик тощо. Фахівцями відділу виховної та психолого-педагогічної роботи проводяться опитування (тестування) щодо морально-психологічного клімату в студентських групах. Крім того регулярно проводиться навчання для всіх здобувачів вищої освіти стосовно поводження у надзвичайних ситуаціях та правил евакуації, відповідні інструктажі з техніки безпеки.

7.5 Заклад вищої освіти створює достатні умови щодо реалізації права на освіту для осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються за освітньою програмою

Загалом відповідає вимогам до змісту підкритерію.

7.6 Наявні чіткі і зрозумілі політика та процедури вирішення конфліктних ситуацій (зокрема пов'язаних із сексуальними домаганнями, дискримінацією та/або корупцією тощо), які є доступними для всіх учасників освітнього процесу та яких послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми

Врегулювання конфлікту інтересів у ЗВО здійснюється відповідно до Закону України «Про запобігання корупції». Розгляд звернень, скарг і заяв, що надходять до ЗВО, відбувається відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації». Соціально-психологічною службою проводяться лекції щодо запобігання та вирішення кризових явищ, зокрема дискримінацією за будь-якою ознакою, сексуальними домаганнями, корупцією. У ЗВО є скринька довіри, де студенти можуть залишати свої анонімні скарги як у письмовому, так і в електронному вигляді.

Критерій 8. Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми

Рівень відповідності (експертна група)

Рівень В

Рівень відповідності (ГЕР)

Рівень В

Обґрунтування ГЕР

8.1 Заклад вищої освіти послідовно дотримується визначених ним процедур розроблення, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду освітньої програми

Процедури розробки, затвердження, моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм регулюються Положенням про освітні програми ЗВО та Про проектні групи та групи забезпечення з розроблення і запровадження освітніх програм. Перегляд освітніх програм відбувається за результатами їх моніторингу.

8.2 Здобувачі вищої освіти безпосередньо та через органи студентського самоврядування залучені до процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур забезпечення її якості як партнери. Позиція здобувачів вищої освіти береться до уваги під час перегляду освітньої програми

У ЗВО є практика залучення студентів до процесів внутрішнього забезпечення якості ОП. Студенти і органи студентського самоврядування мають можливість надсилати пропозиції щодо оптимізації змісту освітньої програми.

8.3 Роботодавці безпосередньо та/або через свої об'єднання залучені до процесу періодичного перегляду освітньої програми та інших процедур забезпечення її якості як партнери

Роботодавці залучені до процесу періодичного перегляду ОП (документальні підтвердження не наведені, а представлені відгуки роботодавців носять формальний характер). Певною формою урахування інтересів роботодавців за ОП є проведення ярмарків вакансій, круглих столів на базі ЗВО та провідних підприємств регіону.

8.4 Наявна практика збирання, аналізу та врахування інформації щодо кар'єрного шляху випускників освітньої програми

загалом відповідає вимогам до змісту підкритерію.

8.5 Система забезпечення якості закладу вищої освіти забезпечує вчасне реагування на виявлені недоліки в освітній програмі та/або освітній діяльності з реалізації освітньої програми

Система забезпечення якості ЗВО загалом забезпечує реагування на виявлені недоліки в змісті ОП та під час її реалізації. Однак, виявлені недоліки у ОП, яка акредитується, зокрема стосовно її змісту, підготовлених силабусів тощо свідчать про те, що процедури перегляду ОП потребують вдосконалення.

8.6 Результати зовнішнього забезпечення якості вищої освіти (зокрема зауваження та пропозиції, сформульовані під час попередніх акредитацій) беруться до уваги під час перегляду освітньої програми

На рекомендації та пропозиції попередньої акредитаційної експертизи було вжито наступних заходів: активізовано роботу над виданням навчально-методичних посібників, впроваджено новітні технології навчання, зокрема використання мультимедійних та інформаційних технологій. Постійно проводиться робота над покращення матеріально-технічного забезпечення, бібліотечний фонд щорічно поповнюється новітніми фаховими виданнями, систематично поповнюється репозитарій університету. Продовжено роботу щодо технічного оснащення лабораторій кафедри сучасним обладнанням. Практикується участь студентів у конкурсних заходах, олімпіадах, конференціях.

8.7 В академічній спільноті закладу вищої освіти сформована культура якості, що сприяє постійному розвитку освітньої програми та освітньої діяльності за цією програмою

В ЗВО формується культура якості, яка сприяє розвитку ОП та освітньої діяльності за цією програмою. Зацікавлені сторони сприймають політику та процедури забезпечення якості як корисні та готові долучатися до удосконалення

внутрішньої системи забезпечення якості. Проводяться тренінги для науковців і студентів з роз'яснення особливостей академічного письма та доброчесності.

Критерій 9. Прозорість та публічність

Рівень відповідності (експертна група)

Рівень В

Рівень відповідності (ГЕР)

Рівень В

Обґрунтування ГЕР

9.1 Визначені чіткі та зрозумілі правила і процедури, що регулюють права та обов'язки всіх учасників освітнього процесу, є доступними для них та яких послідовно дотримуються під час реалізації освітньої програми

Правила і процедури, що регулюють права та обов'язки усіх учасників освітнього процесу, є чіткими, прозорими та доступними на сайті ЗВО.

9.2 Заклад вищої освіти не пізніше ніж за місяць до затвердження освітньої програми або змін до неї оприлюднює на своєму офіційному вебсайті відповідний проєкт із метою отримання зауважень та пропозиції заінтересованих сторін

Загалом відповідає вимогам до змісту підкритерію.

9.3 Заклад вищої освіти своєчасно оприлюднює на своєму офіційному вебсайті точну та достовірну інформацію про освітню програму (включаючи її цілі, очікувані результати навчання та компоненти) в обсязі, достатньому для інформування відповідних заінтересованих сторін та суспільства

На офіційному сайті ЗВО розміщено інформацію про ОП в обсязі, достатньому для інформування зацікавлених сторін та всіх охочих. Однак, ця інформація потребує структуризації та поновлення.

Критерій 10. Навчання через дослідження

Рівень відповідності (експертна група)

не застосовується

Рівень відповідності (ГЕР)

не застосовується

Обґрунтування ГЕР

10.1 Зміст освітньо-наукової програми відповідає науковим інтересам аспірантів (ад'юнктів) і забезпечує їх повноцінну підготовку до дослідницької та викладацької діяльності в закладах вищої освіти за спеціальністю та/або галуззю

не застосовується

10.2 Наукова діяльність аспірантів (ад'юнктів) відповідає напряму досліджень наукових керівників

не застосовується

10.3 Заклад вищої освіти організаційно та матеріально забезпечує в межах освітньо-наукової програми можливості для проведення й апробації результатів наукових досліджень відповідно до тематики аспірантів (ад'юнктів) (проведення регулярних конференцій, семінарів, колоквиумів, доступ до використання лабораторій, обладнання тощо)

не застосовується

10.4 Заклад вищої освіти забезпечує можливості для залучення аспірантів (ад'юнктів) до міжнародної академічної спільноти за спеціальністю, зокрема через виступи на конференціях, публікації, участь у спільних дослідницьких проєктах тощо

не застосовується

10.5 Найважливіша практика участі наукових керівників аспірантів у дослідницьких проєктах, результати яких регулярно публікуються та/або практично впроваджуються

не застосовується

10.6 Заклад вищої освіти забезпечує дотримання академічної доброчесності у професійній діяльності наукових керівників та аспірантів (ад'юнктів), зокрема вживає заходів для унеможливлення наукового керівництва особами, які вчинили порушення академічної доброчесності

не застосовується

3. Рекомендації з подальшого удосконалення освітньої програми

У цьому розділі на основі звіту експертної групи та висновків ГЕР резюмуються рекомендації стосовно подальшого удосконалення освітньої програми, включаючи пропозиції щодо усунення виявлених під час акредитації недоліків. Заповнення цих полів є обов'язковим у всіх випадках, коли ГЕР погодилася або визначила рівень відповідності критерію В, Е чи F.

Критерій 1. Проектування та цілі освітньої програми

Налагодити роботу з роботодавцями в частині глибокого аналізу проектування змісту ОП та процесу її реалізації, а також надання ними відповідних критичних зауважень стосовно покращання якості освітнього процесу за ОП. Забезпечити прозорість і відкритість у процесі формування цілей і змісту ОП.

Критерій 2. Структура та зміст освітньої програми

Гармонізувати навчальний плану і структурно-логічну схему ОП. Оновити силабуси освітніх компонентів. Здійснити чіткий аналіз МТЗ кожного освітнього компонента. Переглянути і доповнити матрицю відповідності ПРН освітнім компонентам ОП. Переглянути терміни проведення виробничої практики здобувачів ВО, оскільки виробничі процеси в аграрних підприємствах пов'язані зі сезонністю. Збільшити кількість баз практичної підготовки здобувачів ВО.

Критерій 3. Доступ до освітньої програми та визнання результатів навчання

Рекомендовано розміщувати на сайті університету затверджені в установленому порядку програми вступних випробувань.

Критерій 4. Навчання і викладання за освітньою програмою

Забезпечити публічність і відкритість у процедурах вибору здобувачами керівників кваліфікаційних робіт, освітніх компонент вибіркової частини НП. Налагодити процес анкетування здобувачів ОП саме за ОП, яка акредитується, забезпечити вільний доступ до результатів анкетування та їхнього аналізу. Оновити і наповнити актуальним контентом сайт кафедри, яка відповідальна за реалізацію ОП. Забезпечити постійне удосконалення змісту силабусів освітніх компонентів, наповнити список рекомендованих джерел новими виданнями літератури, активізувати видання методичної літератури НПП, які відповідальні за реалізацію ОП.

Критерій 5. Контрольні заходи, оцінювання здобувачів вищої освіти та академічна доброчесність

Забезпечити можливість он-лайн тестування з метою самоконтролю або проміжного контролю знань. Активізувати проведення систематичного опитування здобувачів стосовно забезпечення якості освітнього процесу, опрацювання результатів цих опитувань та розміщення результатів на офіційному веб-сайті ЗВО.

Критерій 6. Людські ресурси

Забезпечити стажування НПП в установах за кордоном та в різних профільних закладах в Україні, оскільки стажування переважної більшості НПП в одній установі в один, і той же час, звужує можливості вивчення досвіду інших ЗВО у підготовці фахівців за подібними ОП. Під час реалізації ОП ширше залучати професіоналів-практиків, експертів галузі, представників роботодавців до аудиторних занять на постійній основі; на сайті ЗВО розміщувати інформацію щодо пропозицій стейкхолдерів з удосконалення ОП та висвітлювати прийняті рішення.

Критерій 7. Освітнє середовище та матеріальні ресурси

Провести глибокий аналіз МТЗ кожного освітнього компонента, розробити програму щодо покращання стану матеріально-технічної бази, організувати роботу дослідного поля кафедри з відповідним оформленням і веденням документації. Реалізувати зі створення безпечного освітнього середовища, в тому числі для осіб з особливими освітніми потребами. Забезпечити доступ до результатів анкетування здобувачів ВО за ОП з приводу їх задоволеності матеріально-технічною базою, бібліотечним фондом, соціальною підтримкою тощо.

Критерій 8. Внутрішнє забезпечення якості освітньої програми

Забезпечити відкритість і публічність під час перегляду змісту ОП, особливо що стосується участі і пропозицій студентського середовища і роботодавців. Забезпечити виконання процедур розгляду змісту ОП з метою недопущення

недбалості у процесі підготовки акредитаційних матеріалів. Налагодити процес відслідковування кар'єрного шляху випускників за ОП та співпраці з ними ЗВО.

Критерій 9. Прозорість та публічність

Забезпечити розміщення на офіційному сайті ЗВО структуризованих і актуальних відомостей про ОП в обсязі, достатньому для інформування зацікавлених сторін та всіх охочих. Забезпечити наповнення веб-сторінки випускової кафедри актуальним контентом. Після громадського обговорення проекту ОП необхідно на сайті ЗВО оприлюднювати інформацію щодо проведеного заходу та пропозицій стейкхолдерів щодо покращання змісту ОП та її реалізації у ЗВО.

Критерій 10. Навчання через дослідження

не застосовується

4. Додатки

Відсутні

Шляхом підписання цього експертного висновку я підтверджую, що внесені до нього відомості про присутніх на засіданні ГЕР і результати голосування членів ГЕР є достовірними, а експертний висновок було схвалено на засіданні ГЕР так, як його викладено вище.

Документ підписаний кваліфікованим електронним підписом.

Головуючий на засіданні ГЕР

ЛОПУШНЯК ВАСИЛЬ ІВАНОВИЧ